

3. A zone of *Leptodictyum riparium*, *Amblystegium varium*, *Oxyrhynchium praelongum*, *Mnium rugicum*, *Zygodon viridissimus*, *Brachythecium rutabulum*, *Bryum capillare*, *Dialytrichia mucronata* and *Tortula latifolia*.

4. A zone corresponding with no 5 of the coppice, but with *Tortula latifolia* and *laevipila*, *Ceratodon purpureus*, *Frullania dilatata* a.o.

5. A zone of *Hypnum cupressiforme* (dom.) with much *Bryum capillare*.

6. A zone of *Homalothecium sericeum* (dom.) with much *Tortula laevipila*. *Ceratodon purpureus* and *Orthotrichum diaphanum* are frequent in both 5 and 6.

Above zone 6 *Tortula laevipila* sometimes dominates and still higher on the trunks only lichens are found.

+ +
+

VERSPREIDING VAN *PTILIDIUM CILIARE*

door Dr A.J.M. Garjeanne

In een dennenbos bij Sparrendaal (Vught N.Br.) zag ik op 26 April een paar stengeltjes van *Ptilidium ciliare*. Dit is voor Brabant een bijzondere vondst, terwijl in de omgeving van Venlo dit levermos op de geschikte groeiplaatsen, dennenbos en niet al te droge heide, algemeen is. Hier groeit de plant in grote plakken en prachtige ontwikkeling, zoals ook elders in N.- en Midden-Limburg.

Het is me steeds een raadsel geweest, hoe deze plant zich verspreidt. Sporogoniën heb ik zelf nooit gevonden en zeker zijn ze in ons land uiterst zeldzaam. Broedkorrels of andere broedorganen ontbreken, evenals flagellen, uitlopers enz. De kans op verspreiding van losgeraakte blaadjes of stengels door regen of wind is ook al gering, in verband met de aard van de standplaatsen. Als de plant op de hei groeit, dan is ze steeds beschermd door de nabijheid van *Calluna*-stengels en andere "windbrekers".

Dieren kunnen bij toeval wellicht eens stengelfragmenten vervoeren, maar de kans op verdere ontwikkeling daarvan is niet groot. Men heeft al eens gedacht aan de invloed van menselijke werkzaamheden in bos en hei. Dit is toch al heel onwaarschijnlijk, *Ptilidium* komt al langer in Nederland voor dan menselijke nederzettingen van enige betekenis. De puzzle is niet: het tot een zode

uitgroeien van de plant die eenmaal op een bepaalde plek groeit, maar hoe ze op die plek gekomen is.

Dit *Ptilidium*-probleem staat niet alleen; er zijn wel meer levermossen en zeker ook een aantal bladmossen, die in dezelfde omstandigheden verkeren.

Het is mogelijk onderstellingen te maken, maar dat blijven dan meer of minder aannemelijke hypothesen. Hoewel ik zeer goed weet, dat het vinden van een afdoend antwoord op de vraag naar de verspreiding van *Ptilidium* ciliare heel moeilijk zal zijn, wilde ik toch de aandacht van hen die bryologische excursies maken op dit probleem vestigen. Misschien komt er dan ook een antwoord op de vraag hoe het komt, dat *Ptilidium* in de aangegeven delen van Limburg zo algemeen is en in N.-Brabant op plaatsen van oogen-schijnlijk volkomen gelijke aard zo zeldzaam (Zie o.a. Barkman, Bryologische Zwerftochten, in Ned. Kruidk. Arch. 54, blz. 42).

+ +
+

PLAGIOCHILA IN DE DUINEN

door A.D. Margadant

In het herbarium der Groningse Universiteit ligt een convoluut met een uitgeknipt stuk herbariumvel, waarop 2 stengeltjes geplakt zijn. Het bijschrift luidt: "Jungermannia Sphagni. Op *Dicranum scoparium*. Kruidberg achter Zandpoort" en is vergezeld van een jaartal, dat op '86 lijkt (maar waarvan de '8 onzeker is, omdat het cijfer grotendeels weggeknipt is), en van de letter M, met dwarsstrepen in de benen. Deze is practisch zeker die van Wolkenboer, die in September 1854 overleed. Met potlood is de latijnse naam doorgehaald en ernaast geschreven: *Plagiochila asplenoides*, veel minder zorgvuldig dan het fijne inkschrift met afgewerkte lettertjes. Het exemplaar is met een verzameling *Cryptogamen* in 1896 van het herbarium Oudemans overgegaan in het Groningse herbarium.

Voor zover mij bekend, is deze soort nog nergens voor onze duinen gepubliceerd, al is het voorkomen er met het oog op het kalkgehalte wel aannemelijk. Misschien is in andere herbaria nog meer materiaal van dezelfde vindplaats aanwezig, omdat de vondsten vaak sterk verdeeld werden. Het zal de moeite waard zijn, om zowel in Duin- en Kruidberg als elders in het duindistrict uit te kijken naar deze opvallende soort.

+ +
+